

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESITŐ.

 Felelős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület”. —
 Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmen-
 tesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénz-
 tárnokhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Kétszáz forint özvegyi díj.

Egyesületünk keletkezése óta soha egy perczig sem tévesztette sze-
 me elől azt, hogy az önsegély legelső kötelességei közé tartozik. Nem
 akarom a már száz- és százszor elmondottakat itt megint újra elmondani,
 hiszen eléggé ismeretes a tanítók sanyaru anyagi helyzete míg él, holta
 után pedig családja koldulhat, mert a hitközség mire sem köteles iránta,
 az országos nyugdíjintézet pedig még eddig oly keveset nyújt, hogy ép-
 pen alamizsnának beválik.

Egyesületünk f. é. augusztus 20-án tartott nagygyűlésén elhatá-
 rozta, hogy a tag elhalálása után özvegye, vagy árvái 200 o. é. forin-
 nyi segélyt nyernek az egyesület pénztárából. A közgyűlés határozata már
 is foganatosított. Diener Sándor veszprémi kartársunk volt az a sze-
 rencsétlen, kinek hátrahagyott özvegye első volt, ki az egyesület e jóté-
 teményét igénybe vette. Adja az ég, hogy a tisztelt kartársak családjai
 minél ritkábban jussanak ezen helyzetbe, az egyesület pedig minél bő-
 vebben tehesse.

És most egy komoly szót kockáztatnék egyesületünk tisztelt tag-
 jaihoz és azokhoz, kik egyesületünk 20 éves főnnállása óta annak léte-
 zését még mindig ignorálják.

Ha közgyűlési határozatokkal segíteni lehetne, úgy az örök boldog-
 ság kora már megérkezett volna. De sajnos, nem úgy áll a dolog. Ha
 lelkesedetten határozatot hozunk, úgy lelkesedetten oda kell törekednünk
 hogy azon kellemes helyzetben legyünk, a határozatokat végre is hajthatni.

200 frtnyi segély egy szegény vidéki tanító özvegye számára, már
 egy meg nem vetendő összeg; de ez még csak csekélység avval szemben,
 mit nyújthatna az egyesület, ha az összes hazai tanitóság fölkarolná
 ügyünket; mert tudnunk kell, hogy a hazai tanitóság java része még
 csak passiv nézője az egyesület működésének; tagsági díját nem kockáz-
 tathatja mások kedvéért és az egyesület felvirágoztatása nem az ő dolga.

Nézetem szerint tehát most következő feladatunk volna:

1-ször. Miután az özvegyek és árvák hathatós segélyezésével részben
 a hitközségek erkölcsi kötelességeit is vállaljuk és teljesítjük, a hitközsé-
 geket is illő volna érdekkörünkbe vonni, illetőleg minden tagnak oda
 kellene törekednie, hogy a hitközséget és a hitközség jobbmódu tagjait
 alapító- és pártolótagoknak megnyerjük egyesületünk részére.

2-szor. Miután kiadványaink legbővebb jövedelmi forrásunk lehetne,
 oda kellene törekednünk, hogy széles e hazában ne legyen iskola, mely-
 ben az egyesület könyvei nem használtatnának.

3-szor. A még egyesületünktől távol álló tanítókra hatni kellene, hogy értsék meg, hogy az **אל תפרוש מן הצבור** bölcsseink egy mondata.

Mi itt a központban pedig, kik egyesületünk életét, fejlődését az évek hosszú során át éber figyelemmel kísérjük, biztosítjuk tisztelt kártársainkat, hogy kellő érdeklődésük mellett, rövid, igen rövid idő alatt nem 200 frtnyi segélyt, hanem legalább ilyen összeget rendes nyugdíj fejében nyújthatnánk. Szíveljék meg ezen szavainkat és emlékezetes nap lesz az, a melyen a szegény veszprémi özvegy az első, 200 frttal megállapított özvegyi díjt fölvette.

Szántó Eleázár.

A vallás-erkölcsi nevelés szükségessége iskoláinkban.

(Folyt. és vége.)

Az iskola feladata a növendékek értelmét, kedélyét és akaratát egyaránt képezni és művelni, mégis a növendékek koránál fogva erre főleg a közép-tanoda van hivatva. Azért az iskolának úgy kell szervezve lenni, hogy ama feladatát megoldhassa. Mert az iskolának nem csak az a célja, hogy az ifjúból divatosan bókolni tudó világfit, jó ügyvédet, számitó kereskedőt, ügyes művészt, pontos hivatalnokot, élelmes embert stb. képezzen: hanem mint fennebb kimutattuk: embert a szó legnemesebb értelmében! Ama bizonyos anyagi és hasznossági felfogás, mely napjainkban uton uttélen észlelhető már ifjuságunknál is, nagyon kezd lábra kapni. A kié az ifjuság, azé a jövő, ha a szellemi pusztítás és rombolás emberei nyerik meg az ifjuságot, azok fognak a jövőben uralkodni. Ennek nem szabad, nem lehet megtörténnie! Az ifju nemzedék a haza reménye, mert ez van hivatva a társadalom kidülő oszlopait pótolni, ez van hivatva a nemzetet egykoron vezetni és boldogítani; azért az ifjuság nevelésénél és oktatásánál a valódi helyes irány követhető. Noha vajmi kevesen tudják és akarják megérteni, hogy a tanulmányokban való hátramaradásnak is egyik főoka a vallás-erkölcsi irány elhanyagolásában rejlik, mégis ezen meggyőződésünknek kénytelenek válnunk kifejezést adni. Mióta csak iskolák állanak, minden komoly bölcsész és tanférfiú a nevelésben és oktatásban vallásos elvekből indult ki, azoknak hatásából várták a legjobb eredményt. t. i. a valódi műveltséget és jólétet. Ama nézet, hogy az egyes hittanárok ugyis gondoskodnak a vallási oktatásról, tehát egyébre nincs szükség — nem fogadható el; mert a hittan oktatása, bármily célszerűen intéztessék is, csak akkor fog gyümölcsöző lenni és tartós sikert felmutathatni, ha egyéb tantárgyak előadása a hittannal soha, de soha ellentétbe nem jő, sőt inkább azt mindig támogatja. Mit használ például, ha a hitoktató tanítja, hogy a világot és az embert Isten teremté stb. a következő órában pedig a természetrajz tanítója, ha neki úgy tetszik, a legvastagabb materialismus tanait hirdetheti? A különféle benyomások közül melyeket higgye az ifju? Kinek adjon igazat? . . . . Vagy például, nem ritka eset, hogy iskolavégzett ifju a régi pogány népek szokásainak és tanainak ismeretében otthonosabb mint saját vallásának elveiben. Egy magára hagyott, illetőleg ösztöneit követő ifju, maga a megtettesült határozatlanság, vele született könnyelműségében észre sem vesz, figyelemre sem méltat sok veszélyt, következésképp bizonyos, hogy tapasztalat hiányában újabb és nagyobb veszélyekbe rohan. Az iskola feladata az ifjunak a helyes irányt kijelölni, mit akként ér el, ha az ismeretek mellett egyöntetű vallási és erkölcsi elveket nyújt. A bajorországi rajnakerületi lelkészek 1833-iki felirata a királyhoz a következő figyelemre méltó gondolat tartalmazza: „Wir gehen von dem Grundsatz aus, den auch unsere kön. Regierung jüngst in einem Rescripte an die kön. Bezirksschulinspektionen aussprach,

dass die Schullehrer nicht nur Lehrer, sondern auch im eigentlichen Sinne Erzieher der Jugend sind, und dass ihnen somit die Religion, wenn sie ihrem Berufe entsprechen wollen, nicht fremd bleiben darf, weil die Religion die ganze Erziehung durchdringen muss und sie allein leiten und fördern kann . . . es genügt hiezu nicht, dass die Geistlichen und Katecheten ihrer Schule die Religion in einigen Stunden wöchentlich vortragen, sondern es muss auch der Lehrer mitwirken, er muss erfüllt und durchdrungen von der Heiligkeit seines Berufes, seine Unterrichtsgegenstände so behandeln, dass die Religion der Mittelpunkt der Erziehung werde, auf den Alles bezogen wird. stb.

Igaz, hogy a családnak vagyis a szülői háznak szintén meg kell tenni a magáét, hogy az iskola hatása sikeres lehessen. A legbuzgóbb és legczélszerűbb nevelés és tanítás sem eredményezhet valódi sikert, ha a szülői ház az iskolát erkölcsileg nem támogatja; ha a szülői házban azzal, mit a gyermek az iskolában hall, ép az ellenkező történik; ha a szülői ház mintegy meghazudtolja azon tanokat és elveket, melyeket az iskola tanít. A gyermekek iránti szeretet a szülők szívébe maga a Teremtő oltotta be; azonban ezen szeretet mintegy ösztönszerű; nem erre van az iskolának szüksége, hanem ama nemesebb szeretetre, mely nemcsak a gyermek testét gondozza és anyagi szükségleteit elégíti ki, de a mely lelkét műveli. Az érzékiség az ember valójában tulnyomó lévén, születése pillanatától fogva mindig indulatok és szenvedélyek által nyugtalanítottatik, melyek vezérlétére és ha szükséges elfojtására is, a szülők vannak első sorban kötelezve; a szülők tiszte eleve jókor gondoskodni, hogy a gyermek kedélye műveltessék, továbbá a szülő lévén a gyermek szemében a legfőbb tekintély, a fegyelemre is a szülő fogja a gyermeket leginkább szoktathatni. Mindezt természetesen csak a vallási és erkölcsi érzelmek felkeltésével és kifejtésével lehet eszközölni.

יִרְרֵב בְּנֵךְ כִּי יֵשׁ תְּקוּהָ וְאֵל־הַמִּיתוֹ אֶל־תִּשָּׂא נַפְשֶׁךָ (משלי XIX, 18.)

יִרְרֵב־בְּנֵךְ וַיִּנְחַךְ וַיִּתֵּן מַעֲדָנִים לְנַפְשֶׁךָ (u. o. XXIX, 17)

Magától értetik, hogy a szülő nemesak szavakkal, de főleg példájával neveli gyermekét. Bármily szivrehatók legyenek a szülő szavai, mégis hatástalanok, ha azok tetteivel ellentétben állanak. „Verba movent, exempla trahunt.“ A szülők nevelése az ember egész életére majdnem mindig döntő befolyással van; legtöbbször úgy van, hogy a milyen a szülő, olyan a gyermek. Sajnos, hogy némely szülő maga rontja el gyermekét. Hogy a gyermekek nevelése nem könnyű, azt készséggel elismerjük, de azok, kik szép de nehéz feladuknak megfelelnek, nagy jutalomra számíthatnak, fényleni fognak mint az ég csillagai!

וְהַמְשָׁכִילִים יִזְהִירוּ כֹּהֵר הַרְקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד (דניאל XII, 3.)

Embert nevelni főséges feladat! Nem időzhetünk bővebben e tárgynál, csak annyit akarunk még megjegyezni, hogy a legtöbb szülő minden tanítási, sőt nevelési terhet az iskolára akarna bízni, mely csak akkor fog nehéz feladatának megfelelni, ha munkájában a családi nevelés eszközeivel támogattatni fog.

A szülőkön kívül, kik gyermekeikre minden esetre a legnagyobb befolyást gyakorolhatják, még a társadalom is tényező a nevelésben, legalább a társadalomnak is közre kellene munkálni az ifjuság nevelésében; azonban ma a társadalom nem gyakorol üdvös befolyást az ifju lelkére. A vallási és erkölcsi elemek a nyilvános életből majdnem teljesen száműzettek; ennél fogva önérdek, nyereségvágy, haszonlesés, nagy-ravágyás, élvágy, pazarlás, elégedetlenség és ezek következményei, a

nagymérvű csalások, sikkasztások, öngyilkosság, párbaj stb. ütötték fel rémes fejüket. A mai társadalom tehát csak kedvezőtlen befolyást gyakorol az ifju kedélyére; mert általában az érdek a mai társadalmi lét szabályzója és legkiválóbb tényezője. Ebben keresendő társadalmunk egész nyomora. Ha az érdek és hasznosság elvei a lelkiismeret szentélyébe behatoltak, akkor a magán és nyilvános életnek mozgató elemei is azok leendnek. Minthogy korunkban a szülői ház és a társadalom ritkán vagy épen nem járul hozzá a neveléshez, annál nehezebb és sürgősebb az iskolának feladata.

Az iskola pedig csak az általunk fennebb vázolt irányban vezetett nevelés és oktatás által fogja célját elérni vagy legalább azt megközeleíteni, mely nem más, mint az embert szellemileg és erkölcsileg lehető legtökéletesebbé képezni. A vallási irányt majdnem teljesen elhanyagoltuk, és a mulasztásaink által okozott károkat sajnosan naponként tapasztaljuk.

Azonban a hibák és mulasztások még mindig jóvá tehetők! Mondjuk a magyar költővel:

„A mult csak példa (t. i. tanulság) legyen most
S égve honért bizton nézzen előre szemünk.“

Sokszor szunnyadt már nemzetünk, de a halál álma még nem nehezedett rá soha. Sokszor állott sirja szélén, de az elhatározó pillanatban még mindig birt elég erővel magának az életet kivívni. Egy ezredév vonult már el felettünk. Oriási hatalmak zúditák fel ellenünk százezreiket, küzdöttünk életre halálra ellenségeinkkel és saját magunkkal, mindennek daczára annyi századon keresztül fenmaradt nemzetünk; ha valamely nép, a magyar a gondviselésnek kimondhatlan hálával tartozik; ha hullámozó nemzeti életünkön végig tekintünk, ha sok vészes küzdelmünket figyelembe vesszük, tapasztaljuk, hogy a legnagyobb veszélyben, legközelebb vala a gondviselés segélye. Nemcsak az egyéneknek, de a nemzeteknek is megvan gyermek, — ifju — és férfikoruk. A magyar nemzet gyermekkorát Ázsiában élte le; azonban, noha ifjuságán a szellemi ingadozás, az állhatatlanság korán való áthatolása majdnem ezer évig tartott, mégis hinnünk kell, hogy most, miután már egy ezredéve, hogy Európában vagyunk, férfikorába lépett és teljes érettséggel fogja elhagyni mindazt, a mi jövőjét kockáztathatja. Hiszszük, hogy nemzetünk a szellemi és anyagi fejlődés azon fokán áll, melyről még egy újabb és szebb létre nyílik kilátás, melyről elmondhatók a legnagyobb magyar politikus „Hitel“ czimű munkájának jósló végszavai: „Magyarország nem volt, hanem lesz!“ és a legnagyobb magyar költő látnoki sejtelsei:

„Még jöni kell, még jöni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százazerek ajakán!“

Az említett két nagy hazafi, a magyar nép életében szendergő élet-erőt felismervén, hiszi, hogy a magyarnak élni és boldogulni kell. Honfoglalásunk és letelepedésünk ezredik évfordulója már igen közel van, adja Isten, hogy a magyar hazája fenállásának ne csak ezer, de kétezer sőt háromezer éves ünnepélyét is megülhesse.

Ezer év előtt elég erős volt a nemzet anyagi erővel elfoglalni és megtartani hazáját, de hogy még ezredekig megtarthassa, nem fegyveres erőre, de szellemi és erkölcsi hatalomra van szüksége! A koszorus költő elegendé nem ismételtető szavai örökké igazak:

„Minden ország támássa, talpköve
A tiszta erkölcs, mely ha megvész:
Róma ledül s rabigába görbed.“

Simony, (Nyitramegye) 1886. évi október hóban.

Teutelbaum Lipót,
néptanító.

Talmud-tóra intézetek,

Értesítőnk fiatalabb de nagyobb testvére, a „Magyar-Zsidó-szemle“ több hónap óta minden számában közöl egy-két cikket a fenti czim alatt. Azon t. kartársaknak, kik a „M.-Zs.-Szemlét“ nem olvassák és így nem tudhatják, miről van ezekben a szó, elmondom röviden: A budapesti izr. hitközség a már évek óta fennálló talmud-tóra intézetet a múlt tanév elején újjászervezte olyképen, hogy abban a közép-iskolai tanulók, tanulásuk egész ideje alatt oktatást nyerhetnek nemcsak azon zsidó tantárgyakban, a melyekre mint középiskolai tanulók kötelesek, hanem az egész szentírásban, (תנך) kommentárban, héber nyelvtanban, sőt a Talmud titkaiba is bevezettetnek.

A „Szemlében“ már több kitünő pap is hozzászólt a tárgyhöz és valamennyien oda nyilatkoznak, miszerint ilyféle iskolák a vidéki városokban is létesíttessenek. Így már eddig is szép eszmecsere keletkezett a t. t. fölött és azt hiszem, hogy ez még jó soká fog tartani.

Nagyon csodálkozom tehát, hogy közlönyünkben eddigelé még említés sem volt téve mind erről: pedig ha iskoláról, még hozzá zsidó iskoláról van szó, első helye az „Izr. Tanügyi Értesítő“-be való volna. Igaz ugyan, ez nem közönséges, hanem s z a k iskola. de mégis csak zsidó. Így a tekintetes szerketsző úr engedelmével én leszek az első, ezen tárgyhöz szóló és reményem, miszerint az utánam következők alaposabban szólандannak hozzá. A „M. Zs. Szemle“ és az „Izr. Tanügyi Értesítő“ két testvérgyerek; amaz — többnyire papok, emez pedig tanítók számára van írva. Hadd szóljanak amazok amabban az ő dolgaikról tudományosan a mint paphoz illik: mi pedig emebben saját dolgainkról csak úgy „mindennapiasan,“ mint taniótól telik.

Mindenek előtt nézzük, mit akarnak a talmud-tóra intézetekkel elérni? Ebben is különbözök a nézetek. Némelyek azt akarják, hogy ezen intézet prozeminárium, azaz a szemináriumnak előkészítője legyen; mások pedig, mint Dr. Goldziher a budapesti izr. hitközség tudós titkára, csak „derék hitközségi tagokat“ — az öreg zsidó úgy mondaná azt: bechovede bale-batim“ — akarnak ott nevelni. De minek is itt kutatnunk a célt?! Már a tény, hogy ifjainknak alkalma nyilhassék a zsidó tanulmányokkal megismerkedni és vele foglalkozni; a zsidók tanait, szertartásait és szokásait közvetlenül az eredetiből meríteni; az oly sokáig elhanyagolt és a középiskolai növendékek előtt egészen ismeretlen héber tantárgyak tanulása és tanítása; mondom: maga ez a tény érdemes a pártolásra, sőt kötelessége minden zsidónak azt előmozdítani. Mert válják az ily zsidó fiuból akár pap vagy korcsmáros, akár tanító, „szatócs“ vagy bár mi más: mindig jobb zsidó lesz belőle, mint abból, ki azt sem tudja, „hol lakik az Isten“. Pedig zsidókra a szó igazi értelmében vett zsidókra erre égető szükségük van. Ne adja az Isten, de félek, nagyon félek, hogy ma holnap csak akkor fog eszünkbe jutni, hogy zsidók vagyunk, ha „jó barátaink“ megéreztetik velünk. — Szervezzünk tehát talmud-tóra iskolákat a hányat és a hol csak lehet!

De várjunk még egy kissé! Tegyük fel, a t. t. intézet készen van; a tanterv kidolgozva, tanterem felszerelve, és a tanerők kiszemelve vannak; ott fekszenek az asztalokon a könyvek, a kicsi nyelvtantól a vastos talmud kötetig; a tanár a tanszéken ül. הנה האש והעצים. Itt van minden, minden: a „tüz“ (תורה אור) és a „fa“; de? ואתה השא? hol a bárányka, hol vannak a tanulók? Már pedig t. t. iskola tanulók nélkül annyi, mint „egy penge nélküli nyeletlen kés.“

Főtisztelendő Hochmuth A., veszprémi rabbi úr a „M. Zs. Szemle“ m. év 9. számában a t. t.-ről szólva, a többi között a következőt mondja:

„Veszprémben már 15 év óta fennáll egy t. t. intézet, melynek sikerült is elég szép pénzbeli alapot teremtenem; ki tün ő t a n i t ó k (elhiszem azt!) kerültek ki innen és négyen be is léptek a szemináriumba. A folyó tanévben egy tanulója sincs, ámbár hetven zsidó fiu jár a gimnáziumba.“ És ezt a rabbi úr a következővel indokolja: „Ennek más oka nincs, mint az, hogy a jómóduak nem törödvén fiaik vallási kiművelésével, őket t. t. intézetbe nem fárasztják.“ — „Es ist eine traurige Wahrheit, dass die Wahrheit traurig ist,“ mondhatnók a némettel. Mert hogy így van és nem másképp, azon kételkednők sem szabad; hisz egy kitünő, tapasztalt ember mondja. És mégis ha jobban vizsgáljuk a dolgot, tán még más körülményekben is kereshetnők okát annak, hogy ifjaink nem látogatják a t. t. intézeteket.

A zsidó gyermek, mint általában minden, ugy a zsidó tudományok alapját a népiskolában nyeri. De milyen ezen zsidó tudományok alapja (ר"ל) Nem is akarok itt a m e n n y i s é g r ö l szólni; tapasztalatból tudom, hogy: **חיים קצר יהמלאכה מרובה** „sok dolog kevés idő“; ez pedig két ellentétes fogalom. De ezen tantárgy, illetve a tanítás minőségéről akarok némi megjegyzést tenni. — És itt helyén látom bocsánatot kérni a t. kartársaktól, hogy én mint fiatal tanító, merészkedek öregebb tapasztaltabb kartársokat, hogy ugy mondjam, „meglecczkéztetni“. Tessék azonban tekintetbe venni, hogy: **מרגליות בכל מקום שהיא** a jó szó, bárhonnán jöjjön is, jó az és megszívelhető. — Azt akarom mondani, miszerint annak, hogy ifjaink nem mutatnak semmi hajlamot a zsidó tanulmányokkal foglalkozni, nagy részben, oka — a zsidó tanító. Igen, a tanító és legott megmondom, miért. Sok zsidó tanító a hittant, különösen a héber fordítást egy „elkerülhetlen rosznak“ tartja és csak azért tanítja, mert „musszaj“. Pedig ama régi közmondás, hogy: „a szivből fakadó szavak, szivbe hatolnak,“ megfordítva is áll és pädagógiaailag is elismert tény, ha valamit kedv nélkül, felületesen adunk elő növendékeinknek, ezek tán „bemagolják“ az illető tárgyat, e l m o n d j á k h i b a n é l k ü l, „m i n t a v i z“; de megérteni és lelkesülni érte nem fognak soha.

A népiskolai tanítónak érteni kell a tantárgyak révén érdekeltségét, szeretetet kelteni a mindenre fogékony gyermeki szivbe, mint pl. a hazai földirat és történelem által hazaszeretetet kelteni; miért ne tudna tehát ugyanily érdekeltséget, szeretetet kelteni a régi örökölt vallás és ennek segédeszközei, a héber tanulmányok iránt! Azon legyünk tehát, hogy növendékeink ne csak „elmondani“ tudják a bibliai történetet, hanem azt meg is értsék és lelkesüljenek érte: ugy bizonyára néhány év múlva annyi tanulója leszen minden t. t. iskolának, mint a középiskoláknak. Így aztán elesnék főt. Hochmuth rabbi úr indoka is. Mert ha egyszer a gyermek a k a r, k e d v e v a n héberül tanulni, ugy psychologai lehetetlenség, hogy a szülök ezen tiltakozzanak.

Végre még egy szót: Ha még jobban keressük, tán még egy harmadik okot is találhatnánk, még pedig igen fontos okot; de minthogy ez papjainkat illeti, nem tartozik ezen lapba. **ודי לדכימא ברמיזא**

Hozzánk, néptanítókhöz fordul tehát a talmud-tóra és Rachel anyánkkal könyörög: **לי בנים ואם אין מתה אנכי** Neveljünk számára gyermekeket, nehogy bölcsőjében haljon meg. Az arra hivatottak szervezzék, rendezzék a t. t. intézetet; mi pedig adjuk hozzá a legjobb, legfontosabb elemet: a gyermekeket.

Párkány, 1886. november havában.

Seltmann Lipót,
néptanító.

Zsidó pap és zsidó iskola !

A zsidó hitközségek legszentebb intézményét az iskola képezi. Minden hitközségnek szent, hivatásbeli kötelessége iskoláját, még ha nagy anyagi erőfeszítéssel járna is, a kor követelményeinek megfelelőleg, országos törvények alapján, saját vallásának és a társadalomnak fenntartani. És ha községeink nem sajnálnak semmit, hogy gyermekeik szent vallásunk szellemében neveltessenek, úgy joggal megkövetelhetik, hogy azok, kikre iskoláikat bizzák, lelkiismeretes működésökkel hivatásuknak megfeleljenek. És ha végig tekintünk hazánkban, sajnós azt tapasztalhatjuk, hogy a legutolsó évtizedben sok tekintélyes zsidó hitközség átadta iskoláját, és így községi hivatásáról vagy nem bír az illető község tudattal, vagy pedig nagy közönnyel viseltetik vallásunk iránt, mert gyermekét nem neveli vallásunknak, nem táplálja őt az édes anya egészséges tejével t. i. vallásunk szellemével.

Sajnos, hogy ezen hitközségek papjai keveset, vagy semmit sem tesznek, hogy vissza hódítsák az oly könnyelműen oda dobott iskolákat, szomorú, hogy a „rabbi, szó értelmének nem akarnak megfelelni, sajnós, hogy ezen községek gyermekei ily korán kénytelenek a zsidó szellemű tanítást nélkülözni. „Rabbi“ nem anyakönyvvezető, nem szónokot hanem tanítót jelent. A rabbi hivatása küzdeni zsidó iskoláért, iparkodni a község tagjaiban a felekezeti iskola iránti lelkesedést növesztetni, harcolni ezen szent intézményért és szembe szállva minden nehezséggel, a zsidó tanügyet felvirágzásához vezetni. Ezt követeli papjainktól szent vallásunk, ezt követeli tőlük a zsidóság.

Ha azonban a zsidó pap át van hatva hivatásától, ha megtesz mindent amit a községi viszonyok megengednek, akkor sem tehet felekezeti iskolájáért semmit, ha nem bír tanügyi ismerettel. És hogy papjaink legnagyobb része mennyit értenek a paedagógiából, azt eléggé bizonyítják azon népiskolai hittani tantervek, melyek az ország különböző zsidó iskoláiban a tanítónak bevégezés végett az illető paptól átadatnak. A népiskolában a tanító ezen rossz tantervből is képes valami módon jót teremteni. De ha végigtekintünk a középiskolai hittani tanításon, úgy tapasztalni fogjuk, hogy silány, megszégyenítő úgy a tanítási anyag, ugyszintén a tanítási mód. (tisztelet a kivételeknek.)

Ezt tovább tűrni nem szabad. Az állam az anyakönyvnek rendezésével művelt papokat óhajt, megbízható férfiakat, és ezáltal a rabbi-seminárium növendékeinek állást biztosít. Ha az állam saját érdekét biztosítja, úgy a felekezetenek is tudnia kell, hogy oly papokat fog-e kapni, kiknek vezetésök alatt intézményeink fejlődni fognak-e?

Az ország zsidó papsága éles fegyverrel támadta meg a néptanítókat, a mennyiben mindent megtett, hogy néptanító anyakönyvvezető ne lehessen. Jól van, én nem akarok ez ellen semmi megjegyzést tenni, habár nagyon sokat lehetne róla írni, de legyen megengedve kijelentésem, hogy az anyakönyvvezetők kik többnyire papok vagy pap-helyettesek legnagyobb része ne legyen iskolai igazgató mindaddig, míg erre vonatkozó szakképzettséget okmánynyal nem tudja bizonyítani. Nagyobb kárára van a zsidóságnak és a társadalomnak, ha oly rabbi áll az iskola élén, kinek tanügyi ismerete zérus, mint az, ha művelt megbízható tanító vezetné az anyakönyvet.

Azért óhajtandó volna a zsidó tanügy érdekében, ha a leendő rabbik a tanítóképzésben külön oktatást kapnának a paedagógiából és a gyakorló iskolában bizonyos időben a tanítás, különösen a héber tanítás nehéz munkáját megpróbálnák, hogy így azután mint iskola-vezetők, képesek legyenek a héber oktatás mennyiségét tanügyi elvek szerint kiszabni.

Sajnosan tapasztaltam, hogy vannak rabbi-jelöltek, kik tapasztalt

tanférfiak könyveit bírálják és azt paedagógiai szempontból ilyen megolyannak mondják.

Korán lesz még! — Es éppen ezen bírálatokból lehet következtetni, hogy ezek már azt hiszik, hogy ők a tanítás nehéz mesterségét ösmerik, és ha rabbi képesítésök után egy iskola vezetésével lesznek megbizva, képzett paedagusoknak tartják majd magukat.

Azért nagyon is ohajtandó volna hogy leendő papjaink nem csak jó anyakönyvvezetők, kitünő szónokok, hirneves talmudisták s. t. b. legyenek, hanem első sorban gyakorlatilag képzett tanférfiak. A mig ez nem lesz, addig leendő papjaink nem lesznek rabbik, hanem csak anyakönyvvezetők.

Szeged, 1886. nov. 15.

Deutsch Samu, szegedi zsidótanító.

L e v e l e z é s.

Tekintetes elnök úr!

Kegyess volt azon megtisztelő megbizást adni, hogy az egyesületünk legutóbbi közgyűlésében tiszteletbeli taggá megválasztott Bárdosy Gyula kir. tanfelügyelőnek a részére kiállított diszokmányt ünnepélyesen átnyujtsam s ennek megtörténtéről referáljak. Van szerencsém a megbizatsomban való eljárásról szóló jelentésemet a következőkben tisztelettel előterjeszteni:

Jász-Nagykun-Szolnokmegye tanítóegylete november hó 15. és 16. napjain Szolnokon tartván ez évi rendes közgyűlését, az ezen megjelent és az „Orsz. magyar izr. tanító-egyesület“ kötelékébe is tartozó megyebeli zsidótanítókkal (névszerint Baumhorn Ede Szolnokról, Braun József Tisza-Földvállról, Gettler Ignác és Hirsch Adolf Mező-Turról, Klein Ármin Török Szt.-Miklósról és Lusztig Mihály Déva-Ványáról) november hó 15-én délután a kir. tanfelügyelő lakására mentem és ott a megválasztott tiszteletbeli tagnak beszéd kíséretében a diszokmányt ünnepélyesen átnyujtottam. Beszédemben különösen hangsúlyoztam, hogy az „Orsz. magyar izr. tanító-egyesület“ Bárdosy Gyula kir. tanfelügyelő azon érdemeit kívánta a tiszteletbeli taggá választás által méltányolni, melyeket a kir. tanfelügyelő a zsidótanítók állandósításának több ízben karhatalommal való keresztülvitele által szerzett, és azon ügybuzgalmáért kívánta elismerését nyilvánítani, melyet a megyebeli zsidóiskolák szaporítása és felvirágoztatása érdekében 10 évi működése közben kifejtett. Egyesületünk és ennek alföldi köre nevében kértem, hogy az eddigihez hasonló ügybuzgalmat fejtsen ki és erélyes intézkedéseket tegyen azon esetleg még felmerülendő esetekben, melyekben egy-egy zsidótanító igazságos ügye vagy valamely zsidóiskola a tanfelügyelő erélyes és ügybuzgó működése által terelhető a törvényesség medrébe, a személyeskedést és minden ehhez hasonló tekinteteket kizáró culturalis czélok útjára.

A tanfelügyelőt láthatólag meghatotta a nem várt kitüntetés, melynek hatása alatt válaszolt beszédemre. Mindenekelőtt köszönetet mondott a kitüntetésért és kért, hogy köszönetének és hálájának az őt kitüntetett egyület előtt is legyünk tolmácsolói. Ezután körülbelül így folytatott:

„Tudom, hogy nem érdemeltem ki azon kitüntetést, melyben az „Orsz. magyar izr. tanító-egyesület“ részesíteni szives volt, mert mindazt, a mit különös érdememül rónak fel, hivatalos állásomnál fogva kötelességem volt megtenni. Ha ezen biztos tudatom daczára köszönettel és hálával elfogadom a meg nem érdemelt kitüntetést, teszem ezt azért, mert kötelességem teljesítésének méltánylásaként tekintem és kétségbevonhatlan jelnek tartom arra nézve, hogy a zsidótanítók állandósítása körüli eljárásom iránya, a mint megfelelt egyrészt a törvényesség és az igazsá-

gosság kellékeinek, másrészt az érdekelt tanítók közvéleménye által is helyesnek ismertetett el.

A hazai tanügy az utolsó 10 év alatt nagy haladást tüntet fel. Önök, kik gyakorlatilag működnek a tanügy terén, legjobban tudják, hogy ezen 10 év alatt mennyire fokozódtak az igények az iskola és a tanító iránt; de mint zsidó hitfelekezeti tanítók tapasztalhatták, hogy a legfokozottabb igényeket támasztanak a zsidó iskola és tanító iránt. Ez onnan van, mert egyetlenegy hitfelekezetnek sem kerül annyi anyagi áldozatába az iskola fentartása, mint a zsidó hitfelekezetnek. Tartozom azon, hivatalos működésem közben szerzett tapasztalatom kinyilvánításával, hogy a zsidó hitfelekezeti tanítók tanítói működésükkel eddig a legfokozottabb igényeket is kielégítették és a mennyire Önöket és társaikat ismerem, tudom, hogy ezután is megfelelnek a működésükhöz kötött reménynek és várakozásnak. Azonban ne feledjék azt, hogy Önök az iskolában teljesített kötelességen kívül a felekezet ritualis szokásainak is tartoznak állásuknál fogva hódolni, mert csakis így érhetik el azt, hogy soha semmiféle panaszra, elmozdítási kísérletekre és kellemetlenségek okozására okot nem szolgáltatnak és a most már mindinkább ritkuló tanító-hajszák végképen megszűnnek.

Az Önök és az iskolaügy érdekében kívánom, hogy a tanító-hajszák végképen megszűnjenek. Ne adja Isten! De ha mégis előfordulna az az eset, hogy valamely tanítót igazságtalanul akarnának állásáról elmozdítani, legyenek róla meggyőződve, hogy minden rendelkezésemre álló eszköz kérlelhetlen felhasználásával fogok oda hatni, hogy a tanító törvényes jogai csorbát ne szenvedjenek, hogy a tanító nyugalmában, kötelességének a haza javára való teljesítésében ne zavartassék.

Képzelmű, hogy a közkedveltségnek örvendő tanfelügyelő eme szavai mily hatást gyakoroltak a jelenvoltagekra, kik nem is tukarkodtak az „éljen“ hangoztatásában és a tetszés nyilvánításával.

Küldetésünknek hivatalos része emigy mindnyájunk megalégedésére véget érven, barátságos beszélgetésbe elegyedtünk a kir. tanfelügyelővel ki élénken tudakozódott egyesületünk és ennek alföldi köre viszonyai iránt; ismételten kifejezte, mennyire megtisztelve érzi magát a tiszteletbeli taggá történt megválasztatása által és biztosított arról, hogy ezután éber figyelemmel és érdekléssel fogja egyesületünk és alföldi körének működését kísérni.

Elmenetelünk alkalmával újból megkért, hogy tolmácsoljam hálás köszönetét az egyesület előtt az őt ért kitüntetésért.

Ezen megbízatásomnak ezennel eleget téve és köszönetet mondva a magam részéről is azért, hogy a diszokmány átnyújtásával engem megbizni méltóztatott, kérem, kegyeskedjék jelen jelentésemet lehetőség szerint nyilvánosságra hozni.*

Szolnokon, 1886. november hó 18.

Kiváló tisztelettel

Szontágh Jenő, vidéki választm. tag.

DIENER SÁNDOR.

Született 1831-ben, meghalt 1886-ban.

Még alig hegedtek be a sebek, melyeket a keménysors a veszprémi izr. hitközség és iskolájának szívébe az itteni tanítótestület legifjabbik tagjának, Freund Sámuelnek elhalálózásával vágott, a gondviselés

* Nagyon szívesen közöljük egész terjedelmében.

Szerkesztőség.

ujabb csapással sújtotta azokat. A nevezett iskola ismét nagy veszteséget szenvedett, mert a kérelhetetlen halál elragadta most tőle legidősebbik és nem kevésbé szeretett, ügybuzgó derék tanítóját, Diener Sándort, ki ugyanott 21-évnél tovább folytatott áldásos működés után november 7-én kimult. Rövid három év alatt im már a második áldozat, a második tanító, ki fejét örök nyugalomra hajtá nálunk. Bizony! egy idő óta nehezen sulyosodik Isten keze a veszprémi izr. iskolára! . Nekem pedig, ki a boldogultat két évtizednél tovább közelebbről ismertem, legyen megengedve egy szomorú kötelességet teljesíteni és az elhunytak emlékét a becses lapokban megörökíteni.

Diener Sándor született Somogy megyében Nagy-Megyeren 1831. évben. Nem jómodú, de derék és becsületes szülők gyermeke volt. Édes atyja 40 évnél tovább működött a vár-palotai izr. hitközség szolgálatában általános és jól megérdemlett közbecsülés mellett. Már 16 éves korában találjuk ezen derék atyának fiatal és törekvő ifju gyermekét az ugyanottani izr. hitközség iskolájában mint segédtanító alkalmazva, hol néhány évi működés után neki is sikerült a közmegelégedést magának kivívni. Midőn pedig ezen idő alatt a szabadságharcz kitört, a fiatal tanító békés állását karddal cserélte föl és mint őrmester tevékeny részt vett abban; leróttá ilyformán a haza iránti kötelességét is. Visszatérvén a harcmezőről, besorakozott újra azon harczosok közé, kik hivatta vannak a hazát újra, de szellemileg meghódítani. Folytonosan tanítóskodott részint önállóan, részint pedig mint segédtanító nyilvános iskolákban, mint Mágocson, Bonyhádon, Sárbogárdon, Tapolczán stb. helyeken és mindenhol közmegelégedés kísérte tanítói működését. Azon időben, midőn boldogult a tanítói pályára lépett, nálunk széles hazánkban kiki, boldog és boldogtalan tanítóskodhatott; iskolai törvény még nem szabályozta a népnevelés magasztos föladatára befolyó tényezőket, ennél fogva a tanítói hivatalra való képesítést sem. Természetes, hogy a tanítói pályán hivatott és hivatlant keverve lehetett találni. Ezen bajon segitendő lettek még az ötvenes évek elején a nyilvános, tanítói képesítő vizsgák behozva. A tanítósnak törekvő, jobb és értelmesebb része örömmel ragadta az alkalmat és sietett, a kiváló szaktérfiakból összeállított bizottság előtt a tanítói pályára való hivatottságát kimutatni. A tanítósnak ezen intelligensebb, hivatossabb tisztességárdájából volt a boldogult, ki a pécsi kir. izr. minta-főelemi iskolában a negyedik osztályról a magánvizsgát jelesül letévén, a tanítói pályára való hivatottságánál fogva már 1861. évben szintén Pécsen vivta ki magának a tanítói képesítő okmányt is. De szép törekvésénél fogva nem állapodott meg. A népoktatás emelésével és fejlesztésével ő is előbbre és előbbre iparkodott, szorgalommal dolgozott önmivelődésén, míg 1867. évben ismét magánvizsga útján képesítettett a budapesti kir. izr. tanítóképző-intézetben a főelemi tanítósnagra. Nem lehetünk-e legnagyobb tisztelettel egy olyan férfiú iránt, ki a rögzös tanítói pályán csupán saját erejéből és saját törekvéséből ennyire vitte mint a boldogult? De hagyján! Az elhunytak még sokkal nagyobb érdemei vannak. Ő tudniillik az, ki a veszprémi izr. iskolán sok éven át hivatta vala, a zsenge gyermekeket az iskolának, az oktatásnak megnyerni; neki jutott osztályrészül, hogy a gyermekekben az értelem szellemi világát meggyujtsa, a tiszta erkölcs melegítő tüzeit sziveikben éleszsze. A ki tudja, hogy mily nagy türelem és hivatottság szükséges az első oktatás nyújtásához, csak az képes kelőleg méltányolni a tanítónak eme munkálkodását és fáradaimait. A boldogult ezen téren mester volt és ebbeli működésében mutatott szakavatottságával nem egyszer vivta ki magának előljáróinak osztatlan elismerését. Azonban a boldogult nemcsak jó tanító, de jószívü szerény ember és kiválóan gondos és gyengéd családapa volt. A helybeli „Chevra-Kaddisa“

szent egyesületet is 1867. év óta mint buzgó jegyzője szolgálta és az ezen téren kifejtett munkálkodása szintén szép emléket biztosított számára. Számos jótékony és tanító egyesületbe fizetett tagsági díjakat és segítette szép céljaikat előmozdítani. Tagja volt hosszú évsoron át az orsz. magy. izr. tanító-egyesületnek, „a m. kir. természettudományi társulat-“nak, az „izr. alliance universelle“-nek, pénztárosa a „veszprémmegyei izr. tanító-egyesület“-nek. Családjához a legbensőbb szeretet fűzte és életének egyik főfeladatául tekintette, egyetlen fiát és három leányát minden jóra, szépre és nemesre nevelni, mely feladatot derekasán meg is oldotta. Ugy látszik, hogy családja iránt táplált szeretetét az iskolára átvette, mert a tanuló ifjuság is nagyon kedvelte a Diener bácsit.

†
 Temetése általános nagy részvét mellett ment végbe november hó 8-án. A helybeli izr. iskolaszék és tanítótestület, nem különben az „orsz. magy. izr. tanító-egyesület“ elnöksége bocsátottak ki gyászjelentéseket. A boldogult egyszerűségénél és szerénységénél fogva még életében kívánta, hogy koporsójára koszorút ne tegyenek. Ezen akaratának megfelelően az izr. iskola ifjusága „szerezett tanítójának“ nem különben az izr. hitközség „ügybuzgó tanítójuknak“ tiszteletére ajánlt koszorukat nem tették a koporsóra, hanem a tanuló ifjuság élén iskolás gyermekek vitték, kik után a helybeli „izr. Krajcár egylet“ nevében néhány gyermek gyászjelvényekkel ment. A háladatosság és tisztelet szép és megható jelét mutatták az iskolából már évek óta kikerült és finom nevelésre tanuskodó serdülő leányok, nem különben a gimnaziumi izr. ifjuság egy küldöttsége, melyek a gyászmenethez csatlakozva szintén szép koszorukat vittek megfelelő fölírásokkal. Schön Róza kisasszony iskolájába járó összes növendékeivel szintén megadta volt tanítójának az utolsó tiszteletet. Különben ott láttuk a ravatal mellett a helybeli izr. hitközség előjáróságát, majdnem az egész hitközséget, a tanfőlügyelő urat, a helybeli tanító-testületek kiküldöttjeit, a gimnaziumi igazgatót a tanári kar küldöttjeivel és mindenkit, a ki az utolsó tisztelet megadásától nem akart távol maradni, ezeknek száma pedig nagy volt. Hochmuth Abrahám főrabbi a háznál mondta a gyászbeszédet, melyben a boldogultnak kiváló érdemeit a veszprémi izr. iskola körül kiemelte, méltatván őt mint hű családapát és jó embert; végül mondá, hogy a gyászoló család leljen némi vigasztalást az általános részvétben. Szép Lipót tanító a sirkertben szólt az „orsz. magy. izr. tanító egyesület és a tanuló ifjuság nevében; megindító volt a tanulók hangos sírása közt mondott lucszatója. Baum Fülöp tanító a „Chevra Kaddisa“, a tanító-testület és megyei izr. tanító-egyesület érzelmeit tolmácsolta. A gyászoló család, a tanító-testület és az iskolaszék iránt siettek egyesek és testületek részvétüket közölni és távolról kifejezni. Tudtunkkal tették ezt egyebek között: Az „orsz. magy. izr. tanító-egyesület“, (melynek elnöksége és központi választmánya mellesleg mondva elhalt egyesületi tagja és ennek özvegye iránt elismerésre méltó módon járt el.) a „veszprémi izr. Krajcár-egylet“, a „Chevra Kaddisa“ elnökségei, Dr. Bánoczi József Budapestről, a pápai izr. tanító testület, Hirschler Dávid Nagy-Vazsonyból, Lévai Izidor tanító, B. Topolyáról, a vágujhelyi tanító-testület, Klingenberg Jakab Pécsről stb.

A boldogult Diener Sándor jó tanító volt, szépen betöltötte életfeladatát. Az Úr magához hitta hű szolgáját. Nehéz vala a munka, melyet végzett. Nyugodjék békében!

Veszprémben, 1886. november 23-án.

Szép Lipót.

IRODALOM.

A földrajzi oktatás tananyaga és módszere a népiskolában.

— Irta *Barna Jónás* * —

A földrajz népiskolai tantárgyaink között a mostoha gyermek, mely a legtöbb esetben még azt is megkeserüli, ha a tanító szeretetteljesen bánik is vele. Vannak tanítók, kik szorosán ragaszkodnak a miniszteri tervhez a tananyag megválasztását tekintve; a módszert pedig a tankönyvíróra bizzák. A milyen sorrendben és a milyen módon az tárgyalja, úgy dolgozzák föl ők is. Mások — ezek már az intelligensebbek — olvassák valamely paedagogusnak munkáját és a nélkül, hogy meggondolnák, vajjon célszerű-e ezen módszer, vagy hogy alkalmazható-e a magyar iskolában — hódolnak a tekintélynek. Vannak megint mások — és ezek száma igen nagy — kik tiszta képét birják a követendő módszernek, azt fennen hirdetik is, de — — — ők maguk meg nem próbálják, vajjon alkalmazható-e az iskolában?

Hogy hányféle egyedül helyesnek vélt módszer létezik a földrajz tanítás terén, azt a földrajzi tankönyvek sokféleségén látjuk.

Örvendőve kap tehát az igazságot kutató tanító oly tanférfiú műve után, ki legalább megmondja, hogy mit akar. Akár helyesek szerző nézetei, akár nem, mindenesetre nagy szolgálatot tett a hazai tanítóknak és még nagyobbat a tanulóknak: ha nézetei helyesek, úgy e füzetecske hivatva van egész földrajztanításunk módszerét reformálni; ha nem helyesek, nem tehetek fel a tanítóknak annyi közönyösséget a tanügy iránt, hogy meg ne kíséreljék szerző esetleges tévedéseit felderíteni és ha az ember a tévedést felismerte, innen már csak egy lépés van az igazságig.

Nem szándékozom ez alkalommal Barna művét bírálni, hanem egyszerű ismertetést akarok írni, hogy e lapok olvasói tudják, hogy mi van abban a műben, melyet a budapesti tanítótestület pályadíjjal tüntetett ki.

„Prüfe Alles und behalte das Beste“ — ebből az elvből indult ki a szerző, midőn sem Diesterweg elveit akarta feltétlenül elfogadni, sem egészen Herbart-Ziller követői után indulni. Munkája öt fejezetből áll.

Az I. fejezet a „Bevezetés“. Ezt önálló fejezetnek veszem, mert szorosán a munkához tartozik: ebben foglalkozik szerző a földrajz tanítás módszerének terén felmerült különféle nézetekkel és ebben fejt ki munkájának programját.

A II. fejezetben meghatározza a népiskola földrajzi tananyagát. Ez a munkának leglényegesebb és legszebb része. Concentrikus körökben állapítja meg minden egyes osztály tananyagát úgy, hogy a kiindulási pont mindig a szülőhely. Csakhogy szerző a concentricus tanmenetet nem abban az értelemben veszi, hogy a gyermeknek minden egyes osztályban „egész fogalma“ legyen a föld képéről, hanem minden egyes osztály számára egy külön kört határoz meg, melyben mozogni kell, melyet úgy szólván be kell népesíteni és mely kör szorosán hozzáfűződik az előbbenihez, kiindulván mindig a szülőhely ismertetéséből.

Hogy ez a tanmenet a gyakorlatban kivihető legyen, kívánja, hogy a IV. V. VII. osztályban a tanév első három hónapja a megelőző évben, illetőleg években tanítottak ismétlésére fordítassék. Ilyen módon azután a gyermek csak a VI. osztályban nyer teljes képet a földről és annak lakóiról.

Ezek Barna irányelvei, melyek az említett füzetben tárgyalva vannak. Ezen elvek szerint kívánja a földrajzt tanítani m. p. egyes földrajzi képekben.

* A Békei Imre alapítvány kamataiból a budapesti tanítótestület által 10 drb s. kir. arannyal jutalmazott pályamű. Dobrowski és Franke kiadása.

A III. fejezetben összefoglalja az előbbeni részben elszórván tett methódikai megjegyzéseit. Fősúlyt fektet a szemléletre és azért melegen ajánlja a kirándulásokat, hogy a gyermekek mindjárt az első fokon közvetlen szemlélet útján szerezzék meg a földrajzi alapfogalmakat. A felső osztályokban, hol idegen országokról van szó és ennél fogva a közvetlen szemlélet fenti értelemben lehetetlen, — szerző „a földrajz tanítás segédeszközei“ című (IV.) fejezetben a stereoscopot ajánlja, melynek segítségével színezett tájképsorozatokot kíván bemutatni.

Midőn így mindenütt psychologia indokolással megállapította a földrajz tanításának anyagát, módszerét és segédeszközeit, egy V. fejezetben részletesen megállapítja minden egyes osztály földrajzi tananyagát.

Ime megkísérlettem e kis, de tartalomdús füzet képét adni, talán sikerül ez által e lapok olvasóinak érdeklődését e füzetecske iránt fölébreszteni. Haszonnal fogja olvasni minden tanító, mert a tárgy érdekessége mellett tartalma által gondolkodásra készíti.

A pályabírák szavaival fejezem be ismertetésemet.

„Tanügyi íróval kell szembe állanunk“ — így szólnak az ismeretlen szerzőről — „kitől, hogy minél több ilyen szakavatott munkát lássunk, kívánatos, — és nagy nyereség volna a paedagogiai irodalmunkra.

Budapest.

Schichtanz Armin.

Egyleti élet.

Kérelem. Tiszteletteljesen felkérjük egyesületünk t. tagjait arra, hogy tagsági díjaik hátralékait minél előbb küldjék be, annál is inkább, mivel mint minden év végén, úgy az idén is egyesületünk tagjainak névsorát összeállítjuk és nyilvánosan kimutatjuk, mely névsorba azonban csak azokat vehetjük fel, kik az 1886. évre eső tagsági díjaikat lefizették.

— **Schreiber Ferencz** ur Bécsben, egyesületünk tiszteletbeli tagja 200 frtos magyar papíráradékkal lépett alapító tagjaink sorába. A levél, melylyel a küldeményt kísérte a következő: Tekintetes Elnök Úr! Az országos magyar izr. tanító egyesület központi választmánya és Győrvidéki köre nevében, az utóbbinak elnökétől (a diszokmány melléklettel) azon kellemesen meglepő tudósítást kaptam, hogy a nagyrabecsült egyesület engem tiszteletbeli tagjává választott meg. Midőn ezen az egyesület részéről legnagyobb kitüntetés nagy megtiszteltetés és csekély érdemeimet túlhaladó elismerésül mély köszönettel fogadom, szívesen ragadom meg az alkalmat, az egyesület nemes céljainak elősegítésére ide mellékelve: 200 frt 5% magyar állampénzt tekintetes elnök urnak átnyújtani, azon óhajomnak adván kifejezést, miszerint az egyesület minél nagyobb támogatásban részesüljön, hogy minden igénynek eleget tehessen.

Mély tisztelettel maradván tekintetes elnök urnak kész szolgálója

Bécs, 1886. november hó 3-án.

Schreiber Ignác,
kir. keresked. tanácsos.

November hóban fizettek tagdíjat :

Alapító tagok :		Kornfeld Gyula, Budapest	4 frtot
Dr. Pillitz Benő, Veszprém	50 frtot	Kohányi Sám., Budapest	2
Schreiber Ferencz, Bécs		Keleti Vilmos, Budapest	4 "
(2 db 5 ⁰ / ₁₀ papíráradék)	200	Kirez József, Budapest	4
Pártó tagok :		Klein Simon, Verebély	2
Friedmann Mór, Budapest	5	Leszlauer Róza, Kapuvár	4 "
Zilahi Sámuel, Budapest	10	Margarethen Izr., Ungvár	2 "
Rendes tagok :		Nuszbaum József, Kaposcs	2
Becher Jakab, Budapest	4	Pfeiffer Mór, Győr	4
Bernhard Mór, Trencsén	4	Pfaufeder Mark, Illava	3 "
Bonis Menyhért, Tolcsva	2	Pollák Káim, Budapest	6 "
Braun Dávid, Győrsziget	4	Radó Vilmos, Budapest	4
Baungarten Samu, Győr-		Reisz Izsák, Csepel . . .	2 "
sziget	2	Reichenthal Ármin, Bezi .	1 "
Bányai Jakab, Nagy-Becs-		Szirmai József, Vágújhely	2
kerek	4	Steinschreiber József, S.-	
Blumschein Lip., Esztergom	4	Szt.-Péter	2 "
Diener Sándor, Veszprém	4	Sasvári Béla, Csorna	6
Dobozi Jenő, Szentcs	4	Schächter Kár., Győrsziget	4
Donath Ármin, Trencsén	2	Singer Fanni, Győr	2
Flesch Miksa, Budapest	2	Szögyi Vilmos, Győr	2
Fischer József, Győr	2	Schwarz Mór, Budapest	4
Fürst Gyözö, Nyitra	2	Schlesinger Samu, Budapest	2
Goll Fanni, Győr	4	Schichtanz Ármin, Budapest	2 "
Goldberg Maier, Budapest	2	Schön József, Budapest	1
Hirschler D., N.-Vázsony	2	Schwarz Ignác, Nyitra	2
Halász Náthán, Budapest	2	Stern Izidor, Beremend	4
Kohn Simon, Miskolcz	4	Wurmfeld Ig., Körmend	2
Klein Mór, Nagy-Sur	1	Weinberger Rózsa, Győr	4
Kohn Ede, Bisztricsény	2	Weisz Farkas, Budapest .	4 "
		Összesen	409 frt.

A vidéki körök.

A vidéki körök intézménye mindinkább nagyobb köröket vet hazánkban és pedig egyesületünk körül csoportosuló zsidó tanítók buzgólkodása következtében. Örvendetes mozgalmat indított e tekintetben Nyitramegyében Neufeld Gusztáv (Érsekújvár), és Erber Lipót* (Nyitra) választmányi tagok. Sok a teendő e megyében, különösen sok zsidó hitközség iskolája iránti ellenszenvével szemben, hogy legfontosabb intézményét — az iskolát — egy tál lencséért mostoha gyermeke gyanánt félre ne tolják.**

Értesítés. Az „Orsz. magyar izr. tanító-egyesület“ alföldi köre f. évi december hó 23-án (chanukkah második napján) délelött 8 órakor Kisujszálláson, a városház üléstermében tartandja idei rendes ülését. Az ülés napirendjéről a kör tagjai a külön kibocsátandó meghívók útján nyerendnek tudomást, ez uton csak arra kéretnek, hogy a működésük helyéhez közel fekvő helységekbén alkalmazott zsidó hitf. tanítók

Erber Lipót választmányi taggá történt megválasztásáról a jelentés lapunk 12. számában tévedésből elmaradt, a mit ezennel jóváte-zük. Szerkesztőség.

** Lásd a cikket a 275. lapon.

Szerkesztőség.

névsorát — akár tagjai az orsz. magy. izr. tanító-egyesületnek és az alföldi körnek, akár nem — azon czélből küldjenek meg az alulirt kör-elnökségnek, hogy azoknak is megküldethessenek az ülésre szóló meghívók. A zsidó hitközségek és iskolaszékek külön levélben fognak az iránt megkerestetni, hogy a kör-ülésben részt venni óhajtó tanítókat a hitközség pénztárából uti-költséggel ellátni sziveskjenek.

Szolnokon, 1886. november. hó 19.

Baumhorn Ede,
kör-jegyző

Szontágh Jenő,
kör-elnök.

Az egyesület nyitrai megyei választmányi tagjai a következő körlevelet bocsátották ki:

Tisztelt kartárs úr!

E megye minden izraelita tanítója tudomással birhat már ama mozgalomról, mely megyénk központjából indult ki, s melynek czélja a megye valamennyi izr. tanítóját az „orsz. magy. izr. tanítóegyesület“ zászlaja alatt egyesíteni és e megyében a központtal szervezeti összefüggésben álló, külön vidéki kört alakítani. Főösleges szószaporítás volna az ilyen egyesülés előnyeit most részletezni, vagy annak hátrányait felsorolni, a ki egyedül, elszigetelten áll és jajaival, bajával kivülsenki sem törődik. A vidéki kör alakításának eszméje meg van érve, csak a kivitel van még hátra. De, hogy a kivitel sem marad el sokáig, erre biztosító tökének tekintjük e megye izr. tanítóinak előrehaladott értelmességét, melynél fogva mindegyik iparkodni fog olyan egyesületnek tagjává lenni, mely közel egy negyed évszázad óta működik az izraelita oktatásiügy felvirágoztatásán és a hazai izraelita tanítók sorsának javításán. Az alakítandó vidéki kör támogatni fogja a központot működésében, a mi bizonynyal azt fogja eredményezni, hogy ott, a hol közbenjárásra szükség van, az rögtön és intenzivebb mérvben történhessék. Az alakuló közgyűlés idejéül a „Libertinyi jubiliüm“ megünnepelesének napját tűztük ki helyéül pedig a nyitrai izr. hitközség tanácstermét. Az alakuló közgyűlés napirendje: 1. Megnyitó beszéd, 2. Ideiglenes elnök és jegyző választása. 3. Tisztviselők választása. 4. A vidéki körök elfogadott alapszabályainak felolvasása. 5. Az első rendes közgyűlés idejének, helyének és napirendjének meghatározása. 6. Indítványok. Meg vagyunk győződve, hogy ezen alakuló közgyűlésben egy sem fog hiányozni megyénk azon zsidó tanítói közül, kik az egyesülés eszméjét helyesen fölfogják, a mi legszebb bizonyítéka volna annak, hogy e megye tanítói nem akarják nélkülözni az egyleti élet előnyeit. Kartársi üdvözléttel:

Nyitrán, 1886. deczember hóban.

Neufeld Gusztáv, Erber Lipót.
választmányi tagok.

V e g y e s.

— **Pfeiffer Ignác**, Nagyváradon működő kartársunk eljegyezte Neumann Jetti kisasszonyt, mely frigyhez mindkettőt őszintén üdvözöljük.

— **Gyermekek ruháztatása.** A szegedi zsidó hitközség az elmúlt évekhez hasonlólag ismét jelét adta a zsidóságot jellemző jótékonyságnak. A hitközség, chevra, nőegylet, alapítványok és egyes adakozók lehetővé tették, hogy 43 fiu és 27 leány „teljes“ téli ruhával elláttathatott. Nov. 25-én d. u. 4 órakor a hitközség disztermében összegyűlt előljáróság és tanhatóság jelenlétében történt a ruhák kiosztása. Főtisztelendő Dr. Löw Immanuel főrabbi úr utalva a zsidóságot jellemző jótékonyságra hálás köszönetét fejezte ki az egyesületek ugy szintén az egyes adakozóknak, egy szersmint buzdítá őket továbbra is a szegény tanulók segélyezésére. Ezután,

a **gyermek**eket jó viselet és szorgalmas tanulásra intette. Egy a negyedik osztályt látogató tanuló köszönő beszéde után az egyszerü de magasztos ünnepély véget ért. Engedje az ég, hogy ezen derék hitközség mindinkább növekedő mértékben legyen képes a jótékonyág oltárán áldozni.

Szeged, 1886. nov. 25-én. Deutsch Samu, szegedi tanító.

— **Kérelem.** Minthogy „Rend és illemszabályok értesítővel“ cz. művecském III. kiadását legközelebb sajtó alá rendezem, tisztelettel kérem azon t. kartárs urakat, kik nevezett könyvecskémet iskolájukba bevezették, hogy sziveskedjenek velem a netalán előforduló s pótlendő hiányt tudatni, hogy azt a III. kiadásban alkalmazhassam. Ugy a még-levő csekély készletből, mint a sajtó alól kikerülendő III. kiadásból ezentul 40%₁₀ árleengedést adok. Mutatvánnyal ingyen szolgállok. Kartársi üdvözlettel S.-A.-Üjhely, 1886. november havában. *Singer Izráel*, nép- és hittanító.

— **Weisz Gábor** czeplédi kartársunkat nagy gyász érte. Felesége, született Berger Lina asszony, a legjobb hitves és egyetlen gyermekének leggyengédebb anyja, ki a társadalomnak általános tiszteletét bírta, életének 24. évében és a boldog családi együttlét 5. évében novemb. hó 25-én jobb létre szenderült. Temetése általános részvét mellett ment végbe. Béke lengjen porai fölött! A gyászolókat pedig vigasztalja az Ur!

— **Nagy meglepéssel** vettük azon tudósítást, mely szerint a keszthelyi izr. hitközségi előjáróság néhai Schlesinger Salamon nagyérdemü tanítója özvegyének állandó kegydíjt szavazott meg, mely a szegény asszonyt a nélkülözésektől meg fogja óvni. Ez annál is dicséretesebb tett, mivel nevezett hitközség semmi nyugdíjalappal nem bír és így a kegyelet adóját csak újabb terhekkal róhatja le egykori tanítója iránt. Fogadja elismerésünket! — Fennevezett Schlesinger Salamon, keszthelyi tanító, a ki 50 évig derekasan működött a népnevelés terén és ebből 46 évig kizárólagosan Keszthelyen, mult hó 8-án Budapesten 73 éves korában jobb létre szenderült. A boldogult, ki a héber tudományban elismert tudós volt, községe, valamint Keszthely vidéke lakosainak nagy tiszteletében részesült. Tőle származnak a Keszthely és környékében lévő sírköveknek majdnem valamennyi zsidófeliratai. Temetésén, melyet a budapesti Chevra kadischa a boldogult érdemei szerint és nem mint idegennek rendezett, jelen voltak a fővárosban lakó majdnem valamennyi keszthelyiek, kik a boldogultnak tanítványai voltak, azonkívül Szántó Eleázár, a tanítóegyesület elnöke, dr. Kelemen Miksa, fővárosi nevezetes orvos, a boldogultnak egykori kollegája. Áldás és béke lengjen a derék tanító porai fölött!

— **Az „Izr. siketnémák orsz. intézete“** egyik növendéke, ki tizenharmadik életévét betöltötte f. hó 4-én szombaton délelőtt 9 és 10 óra között a dohány-utcza templomban konfirmáltatni fog, mely alkalommal a szokásos imákat elmondja és a biblia e heti szakaszának egy részét felolvassa. Megemlítendőnek tartjuk, hogy ez a második eset, midőn nevezett intézet egyik siketnéma növendéke a fentemlített módon nyilvánosan tesz tanubizonytságot arról, miszerint kiképeztetése tizenhárom éves koráig annyira haladt, hogy az az egykoru épérzekü gyermekével egyenlő fokon áll.

— **Ő Nagyméltósága** a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr f. évi szeptember hó 28-án 33,652. szám alatt kelt magas rendeletével legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy Stern Izidor kar- és tagtársunk Baranyamegyébe kebelezett Beremend községben egy 6-osztályu magán elemi iskolát felállithasson. Midőn kartársunknak a legűszintebb szerencsekívánatainkkal üdvözöljük azon meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy az intézet az ő kitünő vezetése alatt gyarpodni fog.

Schlesinger Ignátz nyomdája. Budapest, rostély-utcza (Károlykaszárnya) 7. sz.